

รู้จัก “ภาวะสมองตาย” ให้มากขึ้น

เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลง และมีความก้าวหน้าในทางการแพทย์ “ความตาย” กลายเป็นเรื่องซับซ้อนกว่าที่คนทั่วไปโดยเฉพาะญาติผู้ป่วยจะเข้าใจได้ง่ายๆ อีกต่อไป หลายต่อหลายครั้งที่หมอพบว่าญาติผู้ป่วยมีความไม่เข้าใจ เมื่อได้รับการชี้แจงว่าผู้ป่วยมี “ภาวะสมองตาย” ซึ่งแพทย์มักจะได้รับคำถามมากมาย เช่น ผู้ป่วยยังหายใจตามเครื่องช่วยหายใจได้อยู่ ทำไมหมอจึงบอกว่าสมองไม่ทำงานแล้ว?

แพทย์สภาได้กำหนดเกณฑ์การตายออกมาใหม่ ซึ่งไม่เหมือนกับความตายที่คนทั่วไปเข้าใจ เกณฑ์นี้เรียกว่า ภาวะสมองตาย (Brain Death) แปลง่ายๆ ว่า ถ้าแพทย์วินิจฉัยว่าผู้ป่วยคนใดสมองตาย ย่อมเท่ากับผู้ป่วยคนนั้นตายจากไปแล้ว

ดังนั้น เราจึงต้องกลับมาค้นหานิยามพื้นฐานของความตาย นั่นก็คือ ภาวะไหนที่จะบอกว่าคนคนนั้นตายแล้ว “ผศ.นท.พ.สรยุทธ ชำนาญเวช” ประธานสภากีฬา ศัลยแพทย์ ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวอธิบายถึงการ “ตาย” หรือเสียชีวิตว่า การตายนั่น หมายถึง การที่กระบวนการทางชีวภาพของร่างกายมนุษย์หยุดทำงานอันเนื่องจากเซลล์ต่างๆ ในร่างกายมนุษย์ไม่สามารถทำงานได้แล้วอย่างถาวรและไม่สามารถแก้ไขให้กลับมาทำงานได้อีก

อย่างไรก็ตามการ “ตาย” หรือเสียชีวิตถือเป็นกระบวนการ

หรือ process ที่จำเป็นต้องมีแพทย์เป็นผู้ทำการลงความเห็นเพื่อระบุเวลา และสรุปว่าเป็นการเสียชีวิตเกิดขึ้นแล้ว

การวินิจฉัยการตายสามารถแบ่งออกได้ตามสาเหตุได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่งการหยุดทำงานอย่างถาวรและไม่สามารถแก้ไขให้กลับมาได้ของหัวใจและปอด ลักษณะที่สองเป็นการหยุดทำงานอย่างถาวรและไม่สามารถแก้ไขให้กลับมาทำงานเป็นปกติได้ของสมองและระบบประสาทส่วนกลาง ลักษณะสุดท้ายเป็นการตายของมนุษย์ที่ได้จากภายนอกของร่างกาย เช่น ร่างที่ไม่มีศีรษะ ร่างที่ถูกแยกขาดจากกัน หรือร่างที่เน่าเปื่อย ผุพัง

ปัญหาในทางการแพทย์กรณีการวินิจฉัยการตายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อาจเกิดจากข้อสงสัยว่ามีการตายเกิดขึ้นหรือยัง ทั้งนี้เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ และหน้าที่ของแพทย์และพยาบาลที่ต้องช่วยเหลือชีวิตเพื่อนมนุษย์ ทำให้

เกิดการควบคุมและพองการทำงานของหัวใจและปอดไว้ได้ เช่น การใช้เครื่องช่วยหายใจ การใช้ยากระตุ้นการทำงานของหัวใจ การใช้เครื่องปอดหัวใจเทียม

แต่หากสมองมีการเสียหายอย่างรุนแรง และไม่สามารถรักษาแก้ไขทั้งด้วยยาหรือการผ่าตัดได้แล้ว ในลักษณะนี้จึงเรียกว่า ภาวะสมองตาย ทั่วโลกมีการกำหนดภาวะสมองตายไว้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่งสมองทั้งหมดประกอบด้วยสมองใหญ่ทั้งสองข้าง สมองน้อยและก้านสมองตาย ลักษณะที่สองก้านสมองตาย และลักษณะที่สามเป็นเฉพาะสมองใหญ่ทั้งสองข้างตาย ซึ่งแพทย์เท่านั้นจะต้องระบุว่ามีการเสียชีวิตแล้ว ด้วยการตรวจร่างกาย และอาจจะมีการตรวจพิเศษร่วมด้วยในบางกรณี โดยทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการยืนยันให้ปราศจากข้อสงสัยในการเสียชีวิต

ในประเทศไทยการตายเกิดขึ้นเมื่อมีการวินิจฉัยภาวะสมองตายโดยใช้เกณฑ์ก้านสมองตาย โดยแพทย์จะทำการตรวจการทำงานของก้านสมองด้วยการตรวจร่างกายทางระบบประสาท และอาจประกอบกับการตรวจพิเศษบางอย่างเพื่อเป็นการยืนยันให้ปราศจากข้อสงสัยในการเสียชีวิต

การเสียชีวิตจากก้านสมองตายในผู้ป่วย นับว่าผู้นั้นเสียชีวิตแล้วและจำเป็นต้องมีแพทย์อย่างน้อย 3 ท่านช่วยในการยืนยันผลการวินิจฉัยภาวะก้านสมองตายในที่สุด

ทั้งนี้การเสียชีวิตจากก้านสมองตายในผู้ป่วยได้เกิดขึ้นแล้วและผู้ป่วยได้เสียชีวิตแล้ว แต่อย่างไรก็ตามอวัยวะบางส่วนในร่างกาย ได้แก่ หัวใจ ปอด ตับ ตับอ่อน ไตหรือลำไส้ในผู้ป่วยบางรายที่แพทย์จะเป็นผู้ให้ข้อมูลว่าอวัยวะเหล่านี้ ยังอาจเป็นปกติอยู่ และสภาพร่างกายของผู้ป่วยบางรายเหล่านี้ อาจจัดอยู่ในเกณฑ์ที่ปลอดภัย ซึ่งอวัยวะเหล่านี้อาจนำไปต่อชีวิตในผู้ป่วยหลายรายที่กำลังทุกขุทรมานกับโรคที่สามารถจะรักษาได้ด้วยการเปลี่ยนถ่ายอวัยวะเท่านั้น เช่นผู้ป่วยไตวายเรื้อรัง การเสียชีวิตจากก้านสมองตายในผู้ป่วยรายนี้จะไม่เป็นการสูญเสียเปล่า อีกทั้งผู้ป่วยที่เสียชีวิตจากก้านสมองตายก็จะมีโอกาสได้ช่วยเปลี่ยนชีวิตใครบางคน และอีกหลายคน ให้เขากลับมามีสุขภาพที่แข็งแรงขึ้นและเขาเหล่านั้นก็จะไปเป็นกำลังสำคัญให้ครอบครัวเขา และประเทศไทยในที่สุด

ผศ.นท.นพ.สรยุทธ ชำนาญเวช ปรสภาศัลยแพทย์
รองหัวหน้าภาควิชาศัลยศาสตร์
ภาควิชาศัลยศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี
มหาวิทยาลัยมหิดล